

9. KLASSI EESTI KEELE EKSAAM 2018 LUGEMISÜLESANDED

Lugemise osa koosneb kahest ülesandest, mille eest on võimalik saada kokku 30 punkti.

Ülesannete lahendamiseks on aega ~50 minutit.

1 Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanded. *20 punkti*

Eduard Vilde Mahtra sõda (katkend)

Kupja-Pritsu* luhtaläinud kosjakäik, veel enam aga Huntaugu Miina äkiline kadumine sünnitasid kogu vallas muidugi suurt tähelepanekut. Kui kadunud pruuti terves külas asjata oli otsitud, oli peigmees isamehega* kirudes ja
5 sajatades Huntaugult ära sõitnud, kohkunud vanemaid arusaadavasse härra* ja muresse maha jättes.

Muidugi algas uurimine ja järelekuulamine teisel päeval uuesti, ei andnud aga mitte paremat tagajärge. Paar inimest olid Miinat õhtul külavainut mööda kiirel
10 sammul näinud minevat, kuid nad polnud temalt küsinud, kuhu ta läheb, ning külas ei olnud ta üheski talus sees käinud. /.../ Miina jäi kadunuks, nagu oleks ta maa alla vajunud. Kõige suuremat südamevalu kannatas Huntaugu perenaine. Ta nuttis ööd kui päevad, süüdistades ennast ja
15 oma meest valjuses, mis nende lapse põgenema ajanud, ja kujutles endale juba salaja, kuidas Miina surnukeha kusagilt jõest või järvest leitakse ja koju kantakse.

Õnneks olid aga kõik kartused põhjusetu. Ühel heal päeval tuli Mihkli ja Viiu vanem tütar Mari, kes oli
20 naabervallas ühel kolmepäeva-talunikul mehel, hobusega Huntaugule. Viiu tõttas talle punaseks nutetud silmadega vastu ja hüüdis juba eemalt pisaraist lämmatatud hääl:

„Mari, meil on suur õnnetus sündinud! Meie Miina on

mitmendat päeva kadunud.”

25 Mari aga ei ehmatanud sõnumist sugugi, ta suu
üumber tuksus koguni nagu tagasihoitud naer.

„Kes käsib tüdrukut sundida niisukese mehele
minema, keda ta ei salli!” vastas noor naine hobust aia
külge sidudes. „Jah, nüid, kus ta putku pani, on teil vesi
30 ahjus!”

„Sina tead siis, miks ta kadunud on?”

„Tean küll.”

„Kust sa tead?”

„Miina enese käest.”

35 Huntaugu eide vana koltunud näo üle lendas lai
rõõmuläige. „Mari, kulla pai laps, siis tead ju ka, kus Miina
on! Teil on ta! Mu süda nagu aimaski seda, ja täna tahtsin
jalad selga võtta ja teie poole teele minna.”

40 „Oleksid seda juba poar päeva varem võind aimata,”
naeris Mari.

„Kuhu ta teie arust siis mujale pidi minemagi kui õe
juurde! Jah, Miina on meil, ja terve pealegi.”

45 „Jumalale tänu!” hüüdis eit käsi ristitades. „Mihkel,
Mihkel,” pööras ta siis hõikava suu toa poole, „meie Miina
on leitud! Vanamees, meie Miina elab ja on terve!”

50 Varsti pistis Huntaugu peremees oma murepilvise
palge ukse vahelt, nägi oma vanemat tütart ning tuli ruttu
välja. Eit seletas talle mõne lendava sõnaga, mida ta ise
praegu oli teada saanud. Seepeale viidi külaline, kes
vanemal nagu raske kivi oli südame pealt võtnud, sooja
tuppa.

55 „Kuule, toat,” algas seal noor perenaine
poolnaljataval tõrelemisel, „kas see koa mehe tegu on, et
oma lihast last vägise sunnid meest võtma, keda ta silma
otsas ei salli! On sul Miina mehelepanemisega üldse nii
suur häda? Ta on ju su ainus kodune laps. Annad teise ära,

jääd päris võeraste inimestega. Kas sul armastust oma lapse vastu südames põlegi?"

60 „Kas temal on minu vasta armastust?" torises Mihkel magushapult. „Kui ta vähegi isa peale oleks mõeld, ega ta mulle siis seda tükki oleks mängind. Ta teadis väga hästi, mis kasu ma kõik soan, kui Prits mulle väimeheks tuleb."

65 „Oh, sa vaene," nõokas Mari, „parun luband sulle suurema ja parema koha anda, aga kas tahtsid siis selle pisku eest oma last ära müia? /.../"

„Miks sa teda siis nüid koju ei toond?" küsis Mihkel.

„Ta ei tuld. Ta ei tule enne koju, kui isa ja ema kindla sõna annavad, et nad teda Pritsule ei pane. Just seda sõna tulid talle siit viima."

70 „Ta ei tule koju?" Mihkli silm hakkas vihaseks minema. „Ta peab tulema, muidu lasen ta talitajaga* vägisi tuua! /.../"

„Tasa, tasa!" naeris Mari. „Kui sa talitajaga tuled, siis võiks kergesti juhtuda, et teda meil enam ei olegi."

75 „Kas kuuled, vanamees, kas kuuled!" oli nüüd emal tuli takus. Mitmepäevane piin tütre saatuse pärast oli ta südame pehmeks teinud. Ta heitis nüüd täiesti Mari kilda ja katsus ka palumisega kangekaelsesesse mõjuda. „Toat, anna seekordki veel järele!" ütles ta meelitades. „Käsi laps koju
80 tulla, jätame ta mõneks ajaks rahule, anname talle mõne kuugi aega ja küsime siis uuesti. Võib koa olla, et Prits teda nüid enam ei tahagi. /.../"

85 „Emal on õigus," lisas Mari juurde. „Kõige parem oleks, et teie temale aega annaksite asja järele mõelda. Vägise ei soa teda ometi mitte papi* juurde vedada. Ta jooseks uuesti ära ja siis on võimalik, et teie teda enam ei näe. Sest sel tüdrukul on midagi sees, mis ennem murdub, kui paindub. Kas teate, mis nägu tal oli, kui ta meile hommiku sisse astus, pikast teest väsind ja nutust

90 roidund? /.../ Vahtis mulle otsa nagu teisest ilmast, ei
soand tükil ajal sõna suust /.../. Hakkasin teisega pisut
tõrelema, et ta niisukese lapsetembu on ära teind ja
vanemate juurest ära joost, aga siis hüüdis, enesel silmad
95 võetagu mu hing!”

Huntauugu Mihkel oli tütre pärast tõsiselt mures
olnud, enam, kui ta oli lasknud välja paista; aga nüüd, kus
ta teadis, et Miina elus ja terve on, polnud mitte kerge
tema uuesti ärganud jonnist võitu saada. Ema ja tütar
100 pidid temaga kaua rääkima ja kõik põhjused ette tooma,
mis näitasid, et siin ainult heaga midagi on korda saata,
mitte vägivallaga, kuni ta järele hakkas andma ning
viimaks torisedes otsustas:

„Hea küll, ta võib koju tulla ja ma tahan talle poar
105 kuud aru pähe võtmiseks aega anda. Teie mõlemad peate
tal seejuures abiks olema: ehk leiате kolme peale kokku
niipaljude oimu, et mõistate, mis mina õieti tahan. Ma ei
taha jo muud kui h e a d – head enesele ja head teile
kõigile.”

110 „Aamen!” muigas Mari. /.../

Ja sellega sõitis ta koju. Juba järgmisel päeval tuli
Miina isamajja tagasi.

(Teksti on eksamiülesandeks kohandatud.)

kubjas – talupojast mõisasundija

isamees – meesterahvas, kes koos peigmehega kosjas käib ja
pruudi vanematega kokku lepib pruudi kaasavara asjus; kosjaisa

härm – meelepaha

talitaja – valla või küla juhtiv ametiisik, vallavanem

papp – vaimulik, kirikuõpetaja

Ülesanded

1. Miks võis Kupja-Pritsu kosjaskäiku luhtaläinuks pidada?
2. Mida kartis Huntaugu Viiru kõige rohkem, kui Miinat kuskilt ei leitud
3. Mis kasu lootis Huntaugu Mihkel saada sellest, kui Miina Kupja-Pritsule naiseks läheb?
4. Miks ei tahtnud Huntaugu Miina minna Kupja-Pritsule naiseks?
5. Miinat on kujutatud kangekaelse neiuna. Põhjenda, kellelt ta on oma kangekaelse iseloomu pärinud.
6. Ema ja tütar veensid isa, et ainult heaga saab Miina kodust lahkumise probleemi lahendada. Millise lahenduse nad välja pakkusid ning mis tingimusel oli isa sellega nõus?

a) Lahendus:

b) Tingimus:

7. Maril ja Miinal olid usalduslikud suhted. Too selle kohta kaks näidet teksti põhjal.

8. Selgita oma sõnadega tumedas kirjas olevaid väljendeid.

a) „Ta **heitis** nüüd täiesti Mari **kilda** ...”

b) „Jah, nüid, kus ta putku pani, on teil **vesi ahjus!**”

9. Põhjaeesti keskmurdele on iseloomulik pika täishääliku asendumine täishäälikuühendiga. Leia tekstist kaks erinevat sõna, milles see murdekeelele iseloomulik joon avaldub.

10. „Mahtra sõda” hakkas ilmuma ajalehe Teataja veergudel 1902. aasta alguses. Mitmenda sajandiga on tegu? Kirjuta arv nii araabia kui ka Rooma numbritega. (kirjuta lause lehele)

Romaan „Mahtra sõda” hakkas ilmuma _____ sajandil / _____ sajandil.

2. Loe tekst läbi ja lahenda selle põhjal ülesanne. 10 punkti

Eesti lipu seadus

§ 1. Eesti lipp

(1) Eesti lipp on sinimustvalge.

(2) Eesti lippu kasutatakse rahvus- ja riigilipuna.

§ 2. Eesti lipu kirjeldus

5 (1) Eesti lipp koosneb kolmest võrdse laiusega horisontaalsest värvilaiust. Ülemine laid on sinine, keskmine must ja alumine valge. Lipu laiuse ja pikkuse vahekord on 7 : 11. /.../

§ 3. Eesti lipu heiskamine Pika Hermanni torni

10 (1) Eesti lipp heisatakse Pika Hermanni torni Tallinnas iga päev päikesetõusul, kuid mitte varem kui kell 7.00, ja langetatakse päikeseloojangul.

(2) Eesti lipu heiskamisel Pika Hermanni torni kasutatakse muusikalise signatuurina Eesti Vabariigi hümniga algusfraase ning langetamisel Gustav Ernesaksa Lydia Koidula sõnadele loodud laulu „Mu isamaa on minu arm“ fragmendi baasil loodud signatuuri. /.../

§ 5. Eesti lipu heiskamine alaliselt

20 (1) Eesti lippu ei langetata Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Riigikohtu, kohtu, Riigikontrolli, Õiguskantsleri, Riigikantselei, ministeeriumi, Eesti Panga, valla- ja linnavolikogu ning valla- ja linnavalitsuse hoonel ning piiripunktis.

25 (2) Eesti lipp heisatakse Eesti välisesinduse hoonel, arvestades asukohamaa seadusi ja tavasid.

(3) Põhikooli, gümnaasiumi, kutseõppeasutuse, rakenduskõrgkooli ja ülikooli hoonel heisatakse kõigil koolipäevadel Eesti lipp.

30 (4) Kohaliku omavalitsuse volikogu võib määrata omavalitsuse territooriumil koha, kus Eesti lipp heisatakse

alaliselt.

(5) Alaliselt heisatud Eesti lippu valgustatakse pimedal ajal.

§ 6. Lipupäevad

(1) Lipupäevad on:

- 35 1) 3. jaanuar – Vabadussõjas võidelnute mälestuspäev;
2) 2. veebruar – Tartu rahulepingu aastapäev;
3) 24. veebruar – iseseisvuspäev, Eesti Vabariigi aastapäev;
4) 14. märts – emakeelepäev;
4*) 23. aprill – veteranipäev;
- 40 5) maikuu teine pühapäev – emadepäev;
6) 9. mai – Euroopa päev;
7) 4. juuni – Eesti lipu päev;
8) 14. juuni – leinapäev (lipp heisatakse leinalipuna);
9) 23. juuni – võidupüha;
- 45 10) 24. juuni – jaanipäev;
11) 20. august – taasiseseisvumispäev;
12) 1. september – teadmispäev;
12*) oktoobrikuu kolmas laupäev – hõimupäev;
13) novembrikuu teine pühapäev – isadepäev;
- 50 14) Riigikogu või kohaliku omavalitsuse volikogu valimise
päev, rahvahääletuse toimumise päev ja Euroopa
Parlamendi valimise päev.
- (2) Lipupäevadel heiskavad Eesti lipu riigi- ja kohaliku
omavalitsuse asutused ning avalik-õiguslikud juriidilised
55 isikud.
- (3) Riigikogu või kohaliku omavalitsuse volikogu valimise
päeval, rahvahääletuse toimumise päeval ja Euroopa
Parlamendi valimise päeval heisatakse Eesti lipp ka
valimisjaoskonna hoonele.
- 60 (4) Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse
hoonele heisatakse koos Eesti lipuga 16. veebruaril, Leedu
iseseisvuspäeval, Leedu riigilipp ja 18. novembril, Läti
Vabariigi väljakuulutamise päeval, Läti riigilipp.

65 (5) Vabariigi Valitsus võib ühekordselt otsustada Eesti lipu heiskamise riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele ning avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele ka muul ajal, et tähistada Eesti riigi ja rahva jaoks olulise tähtsusega sündmust.

§ 7. Lipu heiskamise ja langetamise aeg

70 (1) Eesti lipp heisatakse päikesetõusul, kuid mitte hiljem kui kell 8.00, ja langetatakse päikeseloojangul, kuid mitte hiljem kui kell 22.00.

(2) Vabariigi Valitsus võib ühekordselt otsustada Eesti lipu heiskamise ja langetamise muu kellaaja.

75 (3) Eesti lippu ei langetata jaaniöö. /.../

§ 12. Lipu heiskamine leinalipuna

(1) Üleriigilise leina tähistamiseks heisatakse Eesti lipp leinalipuna.

80 (2) Kui Eesti lipp heisatakse leinalipuna, kinnitatakse lipuvarda ülemisse otsa must lint või heisatakse lipp poolde masti. /.../

§ 17. Vabariigi Presidendi lipp

85 (1) Vabariigi Presidendi lipp on Eesti lipp, mille mõlemal küljel on keskel suur riigivapp. Vapilõvid lipu mõlemal küljel on suunatud lipuvarda poole. /.../

(2) Vabariigi Presidendi lipp heisatakse tema residentsile ja liiklusvahendile ning vajaduse korral tseremoonia toimumise kohas Vabariigi Presidendi osavõtu ajaks. /.../

(Teksti on eksamiülesandeks kohandatud.)

Ülesanded

Otsusta, kas väide on õige või väär. (lehele kirjuta lause number ja oma otsus)

1. Eesti lippu tohib kasutada ainult riigilipuna.
2. Juuniküüditamise aastapäeval, 14. juunil heisatakse Eesti lipp poolde masti või musta lindiga.
3. Eesti lipp mõõtudega 105 x 165 sentimeetrit vastab Eesti lipu seaduse § 2 nõuetele.
4. Eesti lipu heiskamisel välismaal peab arvestama ainult Eesti seadusi.
5. Maaeluministeriumi hoonel peab olema Eesti lipp heisatud alaliselt.
6. Kõikidel hoonetel langetatakse Eesti lipp päikeseloojangul.
7. Jaaniõhtul ei langetata Eesti lippu.
8. Eesti lipp heisatakse Pika Hermannini torni alati päikesetõusul.
9. Põhikoolide hoonetel heisatakse Eesti lipp iga päev.
10. Vabariigi Presidendi lipu mõlemal küljel on kujutatud kolme lõviga vappi.